

Kulturdepartementet,
Postboks 8030 Dep.,
0030 Oslo.

postmottak@kud.dep.no
Deres ref.: 15/424-

Oslo, 12.05.2015.

"Kunstens autonomi og kunstens økonomi" **Utredning om kunstnerøkonomi – høringssvar fra Norske billedkunstnere**

Det vises til utsendt høringsnotat av 11. februar, 2015.

Norske Billedkunstnere (NBK) er fornøyd med en omfattende og grundig utredning av kunstnerøkonomien, som tar opp interessante problemstillinger og peker på flere gode løsninger, satsingsområder og tiltak. Vi viser forøvrig til NBKs innspill av 15. august, 2014 og kan registrere at en rekke av våre momenter er blitt drøftet i utredningen og tatt videre med i forslagene.

NBK stiller seg bak høringssvaret til Kunstnernettverket, og vil i vårt høringssvar konsentrere oss om saker som direkte angår billedkunstnerne som kunstnergruppe. Vi viser også til vårt muntlige innspill i Bergen 16.04.15 og har tillit til at politikerne har lyttet til kunstnernes situasjons- og virkelighetsbeskrivelser derfra.

Generelt er vi svært glade for at det nå endelig er kommet fokus og oppmerksomhet på enkeltkunstnernes vilkår og at kunst- og kunstnerpolitikk er på dagsorden. Vi håper det følges opp i praksis og at politikerne ser seg tjent med å styrke kunstnernes betydning, posisjon, vilkår og rettigheter i samfunnet.

KAP 2 MOTIVASJON OG PERSPEKTIV

Skarsteins innledning i dette kapittelet er presis og har mange sentrale og godt formulerte poeng. Tittelen på utredningen setter kunstens autonomi sammen med kunstens økonomi. Dette er godt oppfattet i forhold til mandatet, som en oppsummering av de to hensynene, som ofte oppleves som et motsetningsforhold i samtidskunsten og for billedkunstnerne i deres virke. God kunst trenger ofte tid for å modne i folks bevissthet og smak, og veien til markedet og anerkjennelse kan gjerne være lang. For billedkunstnernes del har stipendene derfor spilt en viktig rolle for å ivareta kunstens autonomi, ved å gi en base i kunstnernes økonomi. NBK er derfor svært opptatt av stipendenes rolle i norsk kunstliv, men har også fokus på utstillingsøkonomien og på å generelt sørge for at skapere av kunst får anstendig inntjening på sitt virke.

KAP 3 UTVIKLINGEN I KUNSTNERNES INNTEKTER

Generelt for alle kunstnergruppene er det mer å hente på kunstnerisk tilknyttet arbeid og ikke-kunstnerisk arbeid, enn på det kunstneriske arbeidet, noe som tilsier at det er på tide med en kunstnerpolitikk som belønner enkeltkunstneren for deres kunstneriske arbeid. Billedkunstnere er oftest organisert i enkeltpersonsforetak som selvstendig næringsdrivende og dette er også gruppen som generelt sett kommer ut med de laveste inntektene fra sitt kunstneriske arbeide.

Dette har kunstnerorganisasjonene påpekt over lang tid, og vi trenger nå handling og konkrete tiltak som vil gi bedre inntjening på kunstnerisk arbeid.

KAP 4 DE ULIKE KUNSTNERGRUPPENE

Billedkunstnerne kommer aller dårligst ut i følge Telemarksforskningens undersøkelse, blant alle kunstnergruppene. Særlig står det dårlig til med de kunstneriske inntektene, med en nedgang på hele 11,2 % mellom 2006 og 2013, mens de kunstnerisk tilknyttede inntektene er gått opp med 16,5 %. Selve årsinntekten fra det kunstneriske arbeidet er også aller lavest med bare kr 89 000 i året, og totale inntekter i gjennomsnitt er kr 286 000, noe som ligger godt under gjennomsnittslønnen i Norge og er svært lav i forhold til lengden på utdannelsen. Billedkunstnerne rapporterer uendret kunstnerisk arbeidstid siden 2006, noe som viser at kunstnerne får dårligere avkastning på sitt kunstneriske arbeid nå enn i 2006. Generelt for visuelle kunstnere (billedkunstnere og kunsthåndverkere) er at kunstnerne tjener mindre på sitt primære kunstneriske virke enn på det tilknyttede eller ikke-kunstneriske virket. Det er derfor på det kunstneriske virket stimuleringen bør skje, slik at kunstnerne kan tjene mer når de er aktive som kunstnere.

KAP 5 DIGITALISERING

NBK støtter anbefalingene i dette kapittelet med at det bør tas initiativ til en større utredning om digitaliseringens konsekvenser for å skape og formidle kunst. Vederlagsordninger, stimuleringstiltak og tilskuddsordninger bør ses under ett i forhold til den digitale utviklingen.

I det globale perspektivet må det nasjonale virkemiddelapparatet samarbeide med organisasjoner som har et særskilt ansvar for markedsføring og profilering av norsk kunst internasjonalt. Norge bør være ekstra oppmerksomme på internasjonale avtaler, som kan ha innvirkning på norske kunstnere.

KAP 6 OPPHAVSRETT OG ÅNDSVERKSLOVEN

NBK støtter utredningens framstilling av opphavsrettens grunnleggende betydning for kunstnerøkonomien. Revidering av åndsverksloven med tilpasning til digital framtid og den teknologiske utviklingen er svært viktig slik at honorering og vederlag kan ivaretas og styrkes på dette området. Det er nødvendig å innføre en ufravikelig rett til rimelig vederlag i lovverket. Her ønsker vi å vise til NBKs innspill og høringsvar til utredningen om Åndsverksloven. NBK viser her også til Kopinors høringsvar til utredningen.

KAP 7 STIPEND, VEDERLAG OG FOND

Viktigheten av kunstnerstipend i forhold til markedet

Et eksempel på hvor viktig et kunstnerstipend er historien om Peder Balke, som nå har oppnådd stor internasjonal anerkjennelse og med priser som skyter i været, grunnet oppmerksomhet på utstillingen i National Gallery i London. Balke var i sin tid opptatt av sosiale spørsmål og allerede i 1842 tok han opp spørsmålet om kunstnerstipend og i 1851 var han en av de første som i Norge tok opp spørsmålet om pensjon. Balke sluttet å male midtveis i karrieren, men hadde nok fortsatt hvis et kunstnerstipend kunne sørget for en grunnlønn for familien. Stipendet ville vært en liten, men avgjørende investering i et viktig kunstnerskap. Norge ville nå hatt en større arv, men kanskje desto viktigere er verdien av at verden da hadde fått se den videre utvikling av kunstnerskapet til Balke, med det store potensialet og eksperimenterende karakter. Edvard Munch, som er Norges mest anerkjente billedkunstner, gikk derimot videre i sin kontroversielle retning i kunsten, mye hjulpet av kunstnerstipend. Men også han måtte bruke mye tid på "brødjøbb" – ofte bestillingsportretter, som stjal tid fra hans mer autonome prosjekt. Det er disse han er mest beundret og berømt for i dag.

Dette viser at den umiddelbare økonomien gjerne kan utebli i store deler av en suksessrik, anerkjent, aktiv, profesjonell, billedkunstners levetid og at samfunnet i lengden er tjent med å satse på stipend for

å ivareta eksperimenterende og utfordrende kunstnerskap. For billedkunstnere henger ikke anerkjennelse og økonomi så tett sammen som man gjerne skulle tro og det er også tallenes klare tale.

Stipend er den sikreste garantien vi har for kunstnernes autonomi i kunsten, i tillegg til vilkårene for yringsfriheten. Samtidig er stipendene av en slik størrelse at det kun kan sees som en grunnlønn. I dag er det heldigvis (omtrent) konsensus blant norske politikere om at kunstnerstipend er en bærebjelke i kunstnerøkonomien og særlig viktig er den for billedkunstnere, kunsthåndverkere, dansekunstnere og forfattere, som har de fleste hjemlene. Samtidig har vi sett at stipendene også har vært brukt som en salderingspost gjennom årtier og slik tapt lønnskampen i forhold til samfunnets utvikling forøvrig.

Lønnsreform for stipendene

I likhet med Skarstein mener NBK at det ikke er rimelig at lønnsveksten på stipendene skal være gjenstand for uforutsigbare budsjettvedtak og skiftende politiske holdninger fra år til år. Erfaringene over lang tid har vist at effekten av dette systemet er at stipendene ikke på noen måte har holdt tritt med lønnsutviklingen for øvrig i samfunnet. På side 99 i utredningen står det:

"De langsiktige stipendene bør reguleres opp mot gjennomsnittet for lønnsutviklingen i samfunnet for øvrig. Dette vil skape en forutsigbar lønnsvekst på den delen av kunstnernes basisinntekt som ytes av staten."

Mens et arbeidsstipend i 1963 lå på 82,1 % av et normalårsverk, lå det i 2014 på 40,7 % av en gjennomsnittlig heltid årsinntekt i Norge. Dette er et dramatisk kutt i realverdien, og det er ingen tvil om at kunstnerstipendene har vært brukt som en salderingspost i kulturbudsjettene gjennom flere tiår.

I felles innspill til statsbudsjettet foreslår NBK, NK, FFF og SDS – et samlet visuelt felt – en lønnsreform for stipendene for alle kunstnergrupper. Dette er et strakstiltak som vil ha mye å si for en økonomisk svak kunstnergruppe som bidrar med store verdier i samfunnet. Hele innspillet er å lese her: <http://bit.ly/1Edjzp2>

Mer om stipend

Utredningen konkluderer med at stipendstrukturen i Statens kunstnerstipend fungerer godt og bør opprettholdes. I denne forbindelsen må det nevnes at systemet med fagfellelvurdering ved stipendbehandling er en gjennomprøvd, effektiv og faglig solid ordning som også må beholdes.

Kunstavgiften er lovfestet og forvaltes av Bildende Kunstneres Hjelpfond (BKH) og er en god ordning som gjør at omsetting av kunst stimulerer til produksjon av ny kunst gjennom tilskudd og stipend. Denne avgiften er med på å sikre norske kunstnere frihet, og kunsten sin autonomi.

Det lovfestede kollektive Visningsvederlaget betyr svært mye for norske billedkunstnere og forvaltes av Billedkunstnernes Vederlagsfond (BKV). Både BKH og BKV sine stipend fordeles i samme runde og har samme søknadsfrist og digitale søknadsportal som Statens Kunstnerstipend, noe som er svært effektivt, enkelt og lite byråkratisk, samtidig som kvaliteten er høy gjennom fagfellelvurderingen og fleksibel fordi komitéen skiftes ut totalt hvert andre år. Alle som vil kan søke og konkurrere om disse stipendene

Utstillingsøkonomien

At billedkunstnerne har så dårlig inntjening på det som må sies å være deres aller viktigste og mest sentrale aktivitet – å stille ut offentlig – er etter vårt syn den store synderen og grunnen til de dårlige økonomiske resultatene i vårt virke.

Utredningen kommer inn på de områdene kunstnerorganisasjonene har arbeidet for å bedre vilkårene på, over de siste årene. Siden 2008 har utstillingshonoraret vært en svært viktig kampsak og nå er vi

inne i en pilotperiode, med en prøveordning for utstillingshonoraret. Det er avgjørende nå at departementet bekoster en profesjonell og ekstern aktør som kan gjøre analyse av pilotprosjektet for å sikre erfaringsutbyttet og utarbeidelse av modeller, for en velfungerende permanent ordning.

Billedkunstnerne har store produksjonskostnader og forhåndsfinansierer sine verk selv. Selv om det finnes gode ordninger som prosjektstøtte og utstillingsstipend, er de fleste utstillinger finansiert av kunstnerne selv. NBK mener utstillingsøkonomien må bli mye bedre slik at billedkunstnerne kan ha anstendig inntjening på å være aktiv og stille ut. Slik er det ikke i dag og vi mener en forutsetning er at visningsstedene får økte bevilgninger til å kunne tilby kunstnerne utstillingshonorar, utstillingsvederlag (v/ Statens Utstillingsvederlagsavtale) og produksjonsmidler. På den måten vil det bli lønnsomt for kunstnerne å være aktive og stille ut ved de offentlig finansierte visningsstedene som ikke har salg for øye, men formidling av kunsten til sitt publikum. Disse kunstarenaene har også en økonomi og utgjør et offentlig marked for kunstnerne.

Statens Utstillingvederlagsavtale er moden for fornying og reforhandling og kunstnerorganisasjonene tar saken opp på sine respektive landsmøter/generalforsamling denne våren.

Piloten for utstillingshonorar

Formålet med pilotprosjektet er å innhente erfaringer som skal gi et godt grunnlag for å utforme en velfungerende, permanent ordning. I likhet med Vigdis Moe Skarstein, har vi tro på at solid faktagrunnlag og nøkterne analyser gir et bedre fundament å ta politiske beslutninger på. Vi støtter anbefalingene til referansegruppen for utstillingshonoraret, om at et avgjørende suksesskriterium er at departementet finansierer en ekstern oppfølging og evaluering av prosjektet. Det er et krevende arbeid å sammenfatte erfaringene fra et såpass omfattende pilotprosjekt i et felt med mange komplekse mekanismer, og det er viktig å ikke undervurdere oppgaven med å utforme en velfungerende permanent ordning. Vi anbefaler at dette oppdraget blir utlyst så snart som mulig, slik at analysebyrået som vinner anbudet kan følge prosjektet underveis, og dermed få et langt bedre grunnlag for sine analyser.

NBK viser til referansegruppens arbeide og til vårt felles innspill til statsbudsjett for 2016, for utfyllende og oppdatert informasjon.

KAP 8 NORSK KULTURRÅD

Behov for å prioritere visuell kunst fremover i Norsk kulturfond

Norsk kulturråd er svært viktig for norske billedkunstnere, men NBK mener at avsettingen i fondet er uforholdsmessig liten for visuell kunst, i forhold til de andre kunstfeltene.

Vi mener at vårt felt bør styrkes og mener denne utredningen viser et klart behov for det og at tallene fra Telemarksforskning tilsier en prioritering av det visuelle feltet i årene fremover.

Arrangørstøtteordning for det frie feltet innen visuell kunst er en etterlenget ny ordning vi er svært fornøyd med at er kommet på plass. Kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling er viktig for oss, sammen med produksjonsstøtte kulturtidsskrift. Rom for kunst, støtteordning for kulturnæringer og støtteordning for utstyr til fellesverksteder er alle bra ordninger. Prøveordningene for kunstnerstyrte visningssteder og aspirantordningen vil vi følge med interesse fremover og NBK har tro på at de kan få stor betydning for feltet fremover.

Utstillingsstipendet

NBK ønsker en stor satsning på utstillingsstipendet, som en regional ordning, for å styrke kunstnerøkonomien direkte og lette arbeidet med å lage utstillinger av god kvalitet. Formålet med utstillingsstipendet er "å gi billedkunstnere, kunsthåndverkere og kunst-fotografer bedre forutsetninger

i arbeidet med utstillinger. Stipendet er ment å heve kvaliteten og styrke profesjonaliteten i utstillingsvirksomheten i kommuner og fylker ved å gjøre offentlig tilgjengelige separat- eller gruppeutstillinger mulig." Utstillingsstipendet er en søknadsbasert ordning med en spesiell regional profil, med regionale tildelingsutvalg.

Utstillingsstipendet er blitt utredet av Kulturrådet, og alt ligger nå til rette for at nye retningslinjer kan vedtas av KUD i løpet av våren 2015. Våre anbefalinger til en revidert utstillingsstipendordning er å finne i vårt felles forslag til statsbudsjett for 2016, med organisasjonene NK, FFF og SDS.

KAPITTEL 9 NÆRINGSASPEKTET

Stimulere etterspørselen etter samtidskunst og kunstneres kompetanse

NBK ønsker konkrete tiltak som kan styrke viktige ledd i verdikjeden, for økt bruk av samtidskunst regionalt og i næringslivet og stimulere oppdragskunsten regionalt. Vi vil også at visuell kunst skal utgjøre en større andel av tilbudet i Den kulturelle skolesekken. Vi ønsker å stimulere etterspørselen etter samtidskunst og utvikle næringspotensialet på det visuelle kunstfeltet og har kommet frem til noen prinsipper:

- Ulike ledd og roller i verdikjeden må utvikles
- Kunstneren er skaperen, og grunnlaget for en rekke næringer
- Kunstnernes virke er normalt levebrødsvirksomheter, men kan knyttes opp mot vekstvirksomheter som f.eks. gallerier, museer, formidlingsarenaer, produsentbyråer, stedsutviklingsprosjekter, turisme o.a.
- Kunstneren skal, gjennom kunstutdanning og etterutdanning, være godt orientert om mekanismene både i det offentlige og private markedet, og beherske elementær forretningsdrift for å ivareta sitt kunstneriske virke. Det er viktig at aktører som tilrettelegger for utvikling av kunstnerisk næringspotensiale forstår hva som skiller kunstmarkedet/ kunstproduksjon fra andre kommersielle markeder og -produksjonsprosesser.
- Formidler/ entreprenør/ markedsfører/ selger er roller som er adskilt fra kunstnerrollen, og er sentrale for å utvikle kunstnernes markedspotensielle
- Det kreves et nært samarbeid mellom kultur-, næring-, utenriks- og finansdepartementet for å utvikle potensialet i de kreative næringene, og et godt samarbeid mellom Innovasjon Norge og Norsk kulturråd

Utredning av sosiale rettigheter og pensjon for kunstnere

Det er vesentlig at en slik utredningsgruppe inkluderer representanter fra kunstnerorganisasjonene. Utredningen bør drøfte hvordan alle inntekter kan sidestilles som grunnlag for pensjonsopptjening og -sparing. I tillegg til tiltak for å gjøre sykeforsikring gjennom NAV billigere, bør det drøftes om det kan opprettes en fondsløsning eller finnes en ordning for å gi ekstra pensjonspoeng for å kompensere for historisk lav inntekt blant kvalifiserte kunstnere.

KAPITTEL 10 SAMVIRKE OG NETTVERK

NBK støtter mange av forslagene i dette kapitlet og er interessert i å se på nye samarbeidsformer og styrke nettverkene i feltet.

KAP 11 ENTREPRENØRSKAP

NBK mener en bør sørge for undervisning ved kunsthøyskolene og akademiene som er tilpasset kunstnernes virke, med en praktisk tilnærming til forhandling av avtaler, markedsføring, budsjettering, juridiske problemstillinger i yrket, regelverk, skattespørsmål og trening i utfylling av skjema/selvangivelse/næringsoppgave, mentorordning, nettverksbygging overfor kuratorer/gallerister, organisasjonsformer, søknadsskriving, henvendelser til næringslivet om oppdrag eller sponsing,

problemstillinger i forhold til privat sponning og hva som forventes tilbake, for å nevne noe. Dette gjøres i noen grad i dag, men kan absolutt bli bedre og mer integrert i undervisningen og i veiledningen av studentene.

Entreprenørskapsbegrepet har fått en for dominerende posisjon og er ikke klart definert i utredningen. Kunstnerne ønsker å bli kalt for kunstnere – ikke entreprenører. Billedkunstnerne har alltid måtte drifte sine enkeltpersonsforetak, kunne markedsføre seg og manøvrere i markedet. Vi er selvstendig næringsdrivende og har aldri vært noe annet, så dette er ikke noe nytt. NBK mener heller at det har foregått en avsløring av kunstnermyten de siste årene, men at det ikke gir grunnlag for å endre totalt på rollene eller at det er formålstjenelig at kunstnerne gjør alle oppgaver selv. Vi har behov for dyktige kultur- eller kunst-entreprenører, men de trenger ikke være kunstnere. At det derimot blir økt fokus på disse sidene ved virket på kunsthøyskolene og ved kunstakademiene er nødvendig. Det kan nevnes at NBK i lengre tid har bistått akademiene og høyskolene med kurs i selvangivelse for billedkunstnere og generelt om opphavsrett og andre rettigheter/plikter knyttet til yrket.

KAP 12 MARKEDET

Stort potensiale for økt bruk og flere oppdrag

Det er et uutnyttet potensiale for økt bruk av samtidskunst i det private næringslivet, både i form av permanente utsmykninger og temporære kunstprosjekt. Her er det en jobb som bør gjøres for å øke forståelsen for kunstens verdi og etterspørselen etter samtidskunst. Norge har den siste tiden sett fremveksten av miljøer og kulturbyråer, med aktører som har gode samarbeid med næringslivet og har en litt annen innfallsvinkel enn den mer tradisjonelle galleristen. NBK ønsker velkommen flere profesjonelle kulturentreprenører, som formidler salg, oppdrag og muligheter for kunstnerne ut ifra deres autonome virke.

Vi ser for oss at man kunne opprette en stimuleringsordning for etablering og videreutvikling av flere slike bedrifter som arbeider med kunstprosjekter rettet mot og utviklet i samarbeid med det private næringslivet. Dette kan f.eks. skje gjennom en utvidelse av Kulturrådets støtteordning for kulturnæringer, som i dag fokuserer på samlokalisering og nettverksbygging. Aktuelle søkere er gallerier, kunsthaller, kunstprodusenter og kunstkonsulenter som allerede arbeider aktivt i det private markedet, og som med økte ressurser i en tidsbegrenset periode, kan bygge opp en større, bærekraftig virksomhet på dette området.

Vi vil i denne sammenheng peke på at vi tror at potensialet er spesielt stort regionalt. På mindre plasser er det mer oversiktlig, og innbyggerne har større oversikt og tettere bånd til næringslivet, som igjen vil ha et sterkere eierskap og interesse for lokale, profesjonelle kunstnere. Disse nære båndene og den lokale kunnskapen om stedet bør utnyttes bedre ved å aktivt stimulere til møteplasser og økt samarbeid mellom næringslivet og kunstnere.

KAP 13 VIRKEMIDDELAPPARATET

Det internasjonale markedet

Norge er et lite land med et begrenset marked og vi ønsker derfor å fokusere i høringssvaret på behovet for økt satsing på norske kunstneres muligheter til å nå et større marked i utlandet og slik styrke norske billedkunstneres deltagelse på den internasjonale scenen. De to siste årene har imidlertid regjeringen halvert kulturbudsjettet i UD. Nå lukker mange dører seg i det enorme markedet som finnes der ute og som vi for Europas del har sett vokse og utvikle seg voldsomt de siste årene. Dette markedet må norske kunstner ta del i og stimuleres slik at man får flere bein å stå på og når frem til et større publikum. Internasjonal anerkjennelse gir også bedre priser hjemme og gjør kunstnerne mer robuste og med større relevans.

Innovasjon Norge, som har oppgaven med å støtte og stimulere norske næringsinteresser internasjonalt, bør komme på banen her.

Den nye kreative oljen

Flere forelesningsrekker og seminarer har denne våren hatt temaet ”kreative næringer – den nye oljen”. Internasjonaliseringen henger nøye sammen med både markedet, anerkjennelse, verdisetting og videreutviklingen en kunstner trenger for å komme videre i kunstnerskapet. Norske kunstnere har alltid reist og oppholdt seg i perioder i utlandet. Det er vanlig og bra for den kunstneriske utviklingen.

NBK mener at tiltak for å få kunstnerne ut på et større internasjonalt marked og styrke deres muligheter til å takke ja til invitasjoner, må være rett vei å gå. Det vil gi gode ringvirkninger og bygge kunstnerskapet og nettverket internasjonalt og gjøre kunstnerne mer i stand til å skape bærekraft i sitt virke. Vi registrerer at regjeringen har valgt det motsatte, og NBK / Kunstnernettverket har kjempet for å få kuttene reversert begge årene, nå sist i revidert nasjonalbudsjett.

Utredningen peker også på at Norge oppnår et bedre omdømme i utlandet gjennom norske kunstners anerkjennelse og tar til orde for å styrke Utenriksdepartementets reisestøtteordning. På side 165 står det at Norsk kulturråd har merket økt pågang av søknader til utstillinger som finner sted i utlandet til tross for at disse søknadene prinsipielt faller utenfor Kulturrådets ansvarsområde. En nærliggende forklaring på dette er at OCA, som er rett instans for tilskuddsordningen, har for få midler til å dekke disse behovene i feltet. Et annet aspekt er at innretningen på støtteordningen er øremerket reisestøtte og ikke går til kunstproduksjon. Reisestøtte utgjør imidlertid en svært liten andel av budsjettene ved dagens kostnadskrevende internasjonale utstillingsproduksjoner. Det bør derfor vurderes å øke og supplere den eksisterende reisestøtteordningen i OCA med midler til produksjon for å styrke framtidig norsk deltagelse på den internasjonale kunstscenen.

Som nevnt i innspillet til denne utredningen mener NBK en prosjektstøtteordning etter mal fra Kulturrådet, ville være egnet for å nå nye markeder og et større publikum, i tillegg til ren reisestøtte. Et annet tiltak er å styrke utestasjonene og beholde og supplere den nødvendige fagkunnskapen og lokale kjennskapen/nettverket som finnes ved en del norske ambassader med egen kulturattaché.

Vi ønsker at UD skal bruke samtidskunsten og samtidskunstnere aktivt og dette universelle språkets potensiale til å skape et bedre omdømme, styrke ytringsfriheten, fremme menneskerettigheter, styrke fredsskapende arbeid og for mer åpenhet og dialog på tvers av landegrensene.

KAP 14 FYLKESKOMMUNER OG KOMMUNER

Kulturloven har en altfor svak definisjon av kulturvirksomhet, når den bare så vidt nevner kunst eksplisitt. Den bør her tydeliggjøres og bli mer omfattende og poengtert på områder som går direkte på det å skape kunst, ha et levende kunstliv og se verdien av samtidskunstens uttrykk.

Fylkeskommuner og kommuner bør også behandle kunstopolitikk og kunstnerpolitikk som eget fagområde. NBKs inntrykk er slik utredningen påpeker at også regionalt har kunstnerne relativt sett kommet dårligere ut, enn resten av kulturlivet i den perioden kulturutredningen har evaluert. Det pekes på store deler av kulturbudsjettsøkningen har gått til formidling av kunst og kultur i skoleverket og til idretten.

Statens finansiering av det lokale

Utredningen sier det har skjedd en tydelig dreining mot at de statlige budsjettmidlene i større grad enn før brukes i regionene. Visuell kunst har ikke blitt prioritert og vi opplever at innkjøpsordninger særlig har lidd under denne omleggingen, sammen med forvitringen av utstillingsvederlaget, som bare

omfatter visningssteder med direkte statlig støtte. Utstillingsvederlagsavtalen og en fremtidig utstillingshonorarordning forplikter bare institusjoner med statsstøtte. En helhetlig satsning på kunstnernes utstillingsproduksjon, fordrer et parallelt fokus på øvrige arenaer. NBK mener vårt felt bør prioriteres fremover og at innkjøpspolitikken, utstillingsøkonomien ved regionale visningssteder og vilkårene i DKS og i KOROs KOM-ordning bør styrkes og struktureres bedre, for å få ut potensialet som finnes i det profesjonelle regionale kunstlivet rundt om i hele landet.

Det bør utarbeides en oversikt over norske kunstsamlinger totalt og en innkjøpspolitikk som har helhet og fokus, slik at samtidskunsten ivaretas og kjøpes inn. Særlig har det vært dårlig kjønnsbalanse i innkjøp, men også når det gjelder utstillingsplasser. Det er overvekt av kvinner som fullfører bachelor- og masterutdannelse i vårt felt og kunstnerskapene deres bør også speiles i samlingene, vises, gis ressurser og oppmerksomhet. NBK etterlyser en bevissthet om likelønn, kjønnsbalanse og et generelt fokus på at profesjonell kunstfaglig kompetanse skal brukes, overalt hvor kunstfaglig skjønn utvises.

Det har vært store investeringer i kulturhus og økninger på andre arenaer som festivaler og konsertarenaer, som ikke er en arena vår gruppe er så aktive på. Regionalt bør visuell kunst prioriteres i budsjettene og det gjelder både for kunstnernes vilkår ved visningsstedene, gjennom en bedre innkjøpspolitikk og kunstoppdrag i offentlig rom, kunstnerstipend, men også for å styrke de underfinansierte visningsstedene for samtidskunst: kunstsentrene, kunstforeningene, kunsthallene og museene.

14.8 Kunstsentrene i Norge.

Utredningen trekker fram kunstsentrene og det er veldig bra, men vi mener det er grunn til å også trekke frem kunstforeningene som landsdekkende og hvor mange er svært profesjonelle og aktive. Kunsthallene, som ofte startet som kunstforeninger, har utviklet seg i en ny retning mer tilpasset samtidskunsten og den tiden vi lever i nå. Dette er visningssteder for samtidskunst som alle er viktige arenaer for oss og som bør styrkes, særlig med tanke på vilkårene de gir kunstnerne: utstillingshonorar, utstillingsvederlag og produksjonsmidler.

Disse arenaene er svært viktige for yngre kunstnere fordi de er mer fleksible og er raskere til å plukke opp nye uttrykk og utstillingsformat. Kunstsentrene, kunsthallene og kunstforeningene har de siste årene bygget seg opp og oppnådd et ambisiøst og høyt profesjonelt nivå som dekker hele landet. De aller fleste bør styrkes fordi de er underfinansiert og har mange oppgaver som ikke står i forhold til bevilgningene. De bør satses på, for å utløse det potensialet de har for å få samtidskunsten ut til folket og mer i kontakt med det private næringslivet for å utløse større markeder og flere oppdrag for kunstnerne. Vi ser en økende interesse for samtidskunst regionalt og mener tiden er moden for at visuell kunst prioriteres på budsjettene.

NBK støtter utredningen på at utstillingsstipendet er et godt redskap for å styrke kvaliteten og profesjonaliteten i utstillingsvirksomheten i regionene. Samtidig er det en ambisjon at også disse skal kunne betale kunstnerne som stiller ut der, for det arbeidet og de verdiene de bidrar med på disse offentlig finansierte og stort sett ikke-kommersielle arenaene for kunst. NBK vil innføre praksis med utstillingshonorar, utstillingsvederlag og produksjonsmidler her også – altså ikke bare i staten, men også ved fylkeskommunale og kommunale visningssteder.

NBK viser også til Kunstnernettverkets høringssvar når det gjelder DKS.

KAP 15. KUNSTPOLITIKK – et eget fagområde

Det er en god ting at kunstopolitikk fremover blir behandlet som eget fagområde og vi vil også gjerne få legge til behovet for at kunstnerpolitikk bør få en slik behandling. Dette er områder som skiller seg klart fra kulturpolitikken og ofte drukner i den. Vi er også helt enige i at det er store utfordringer og

hurtig endrede forutsetninger på dette området, som for eksempel den digitale utviklingen som fremheves i utredningen, sammen med opphavsrettslige spørsmål knyttet til det. NBK vil også påpeke at det trengs mer forskning, ikke bare for kunstnerøkonomien, men for hele feltet, for å kartlegge pengestrømmer, sysselsetting og verdiskaping i kunsten, med utgangspunkt i kunstnerens virke.

Utredningen kommer med forslag til et eget organ for forvaltning av kunstpolitikken, med en egen instansen for utforming, oppfølging og tilrettelegging av en kunstpolitikk. En egen instans som både setter dagsorden for kunst- og kunstnerpolitikken og som er en pådriver for den. NBK mener dette er kunstnerorganisasjonenes oppgave og synes denne løsningen høres skremmende udemokratisk ut. Vi ønsker heller at avdelingene i Norsk Kulturråd har mer kontakt med oss i kunstnerorganisasjonene, og at man i felleskap kan tenke høyt sammen, informere hverandre og diskutere forslag og problemstillinger som er i billedkunstnerens interesse, for å løfte feltet totalt. Et eget organ i Norsk Kulturråd som på egenhånd driver kunstpolitikk, uten at de som utformer og fremmer politikken er demokratisk valgt, er NBK imot.

MANDATET (vårt forslag i begrenset versjon):

- Forvalte statens kunstnerstipend
- Bidra til utviklingen av kunstpolitiske spørsmål i samarbeid med kunstnerorganisasjonene
- Løpende følge med på og analysere kunstnerens økonomi og inntektsmuligheter, for eksempel gjennom en egen analyseenhet. (Vi trenger spørreundersøkelser blant norske bedrifter og private gallerier/museer for å kunnskaper om kunstmarkedet også)
- Initiere egne utredninger og undersøkelser for å måle effekt og tiltak i kunstnerpolitikken. (Det er en forutsetning at slike undersøkelser går ut på anbud.)
- Skaffe kunnskap om utviklingen av kunstproduksjonens forutsetninger og marked
- Følge med internasjonalt (gjennom egne møter med det internasjonale virkemiddelapparatet vi allerede har og som bør bygges videre på: OCA, Norwegian Crafts, Music Norway.. osv.)

De andre punktene mener vi ikke bør være med fordi de allerede ivaretas av andre og hører hjemme der også. Det er heller viktig her å styrke kommunikasjonen og lage flere møteplasser.

KAP 16. INNHENTING AV KUNNSKAP

Forskning

Det er med glede vi registrerer at flere profesjonelle tilbydere har utviklet forskningsmiljøer og forsterket sin kompetanse og erfaring innen kunst og kulturfeltet, som konkurrerer seg imellom. Vi stiller oss bak det utredningen sier om at kunsten og kunstnerne er viktige for samfunnet og samfunnsutviklingen, og forskningen på kunstområdet bør være en del av en helhetlig forskningspolitikk. Dette gjelder både programmer i Norges forskningsråd og forskning i universitets- og instituttsektoren.

Kunstkritikk

NBK vil understreke at hele dette avsnittet om profesjonell kunstkritikk er av største betydning for et godt og informert ordskifte med kritisk refleksjon om kunst. Vi er svært bekymret for den negative utviklingen vi er vitne til nå og støtter flere stipend for kunstkritikere og ser deres arbeid som avgjørende for utviklingen av feltet.

KAP 17. ANBEFALINGER

Norske billedkunstnere vil sterkt anbefale at rapportens drøftinger og forslag tas med og blir lagt til grunn for fremtidig utforming av de politiske og økonomiske rammer på feltet.

Oppfølging av forslagene vil ikke bare gavne kunstnerne, men vil også ha positive samfunnsmessige ringvirkninger.

OPPSUMMERING:

NBK støtter følgende holdninger og forslag til tiltak fra kunstnerøkonomiutredningen:

- Alle tiltakene som listes under punkt 17.2, kapittel 4.3 Visuelle kunstnere på side 185.
- Utstillingshonoraret bør få en sentral plass sammen med utstillingsvederlag og produksjonsmidler i utstillingsøkonomien – både i stat, fylkeskommune og kommune
- Utstillingsstipendet bør styrkes
- Prosjektstøtte bør opprettes for utstillinger i utlandet
- Reisestøtten bør utvides og styrkes
- Landets kunstsentre, kunstforeninger og kunsthaller bør styrkes som verktøy for regional utvikling og økt etterspørsel
- Stipendstrukturen med fagfellevurdering er god og bør opprettholdes
- Kunstnerisk kompetanse bør benyttes ved alle kunstfaglige vurderinger
- Kunstnerstipendene må reguleres opp til gjennomsnittet av lønnsnivået i samfunnet
- Forenkling av revisjonsplikten
- Minstefradrag for næringsdrivende
- Skatteinsentiver for kunstkjøp og sponing
- Vi er usikre på om innføring av lav mva sats vil gavne billedkunstnerne, men støtter at fordeler og ulemper med ulike modeller belyses i en utredning om mva på kunst, der billedkunstnernes ordninger utredes separat.
- 100 % sykepengesats fra 17. dag for selvstendig næringsdrivende
- Sømløs opptjening av rettigheter til sykelønn og pensjon
- Utredning av sosiale rettigheter og pensjon for kunstnere
- Etablering av søkbar statlig tilskuddsordning for private for å stimulere til økt bruk av kunst i byggeprosjekter. Tildeling av slike midler bør knyttes opp til at det faglige ansvaret settes ut til profesjonelle kunstkonsulenter.

NBK etterlyser/ er kritiske til følgende i utredningen:

- Rapporten synes litt for raskt å gå fra å beskrive alarmerende dårlige økonomiske vilkår på kunstfeltet, til å fokusere på at løsninger som ligger på individuelle plan, der den enkelte kunstner selv er skyld i situasjonen, fordi hen ikke tenker tilstrekkelig kommersielt eller som entreprenør. Kunstens verdi måles først og fremst på kvaliteten.
- Vi tror at det er lite som kan leses ut av spørreundersøkelsens statistikk på hvorvidt kunstnere har kryssset av på at de ser seg selv som entreprenører. Entreprenørskapsbegrepet er ikke godt nok diskutert i forhold til hvordan det kan anvendes innen billedkunstfeltet. En forventning om entreprenørskap i tradisjonell/økonomisk betydning kan være relevant for noen kunstnerskap, men bør ikke pålegges kunstnere generelt. En billedkunstner kan være suksessfull entreprenør i betydningen at vedkommende oppnår faglig anerkjennelse og karriere som billedkunstner *uten* at det betyr at vedkommende har økonomisk suksess. Suksess på kunstfeltet er koblet til faglig anerkjennelse, ofte for mot til å gå ukjente veier og kvalitet ved eksperimentering og utprøving, og dette er ikke igjen koblet til inntjening. Dette har sammenheng med at billedkunstnere ofte ikke blir betalt eller kompensert for alle utgiftene ved å lage utstillinger. Så når en kunstner oppnår suksess i form av invitasjoner til å delta på meritterende utstillinger/biennaler, så innebærer det gjerne at en står igjen med økt underskudd i sin næringsvirksomhet. En faktor er her også tendensen blant billedkunstnere til å prioritere å reinvestere innkommende midler i fremtidig kunstnerskap, heller enn å ta midlene ut som utbytte i næringen. At Norge er et høykostnadsland gjør også sitt til at

billedkunstnerne har vanskelig for å få endene til å møtes, noe som gjør at de ofte velger å få færre barn for eksempel.

- Aksjeselskap er en løsning som sikrer at kunstner kan få utbetalt overskudd i virksomheten som lønn, med alle de sosiale goder dette medfører i samfunnet. Den sikrer kunstnere med store produksjonsutgifter å ikke stå personlig ansvarlig for økonomiske tap, noe som i dag gjør vår gruppe svært utsatt i enkeltpersonsforetak. Lønn gir også rettigheter som har mye å si, for eksempel ved sykdom. Denne selskapsformen er imidlertid problematisk for omsetning av kunst, siden et AS ikke kan omsette kunst direkte uten merverdiavgift, siden den ikke direkte kan knyttes til opphavspersonen. Billedkunstnere er fritatt fra MVA og har forenklet regnskapsplikt og egne skatteskjema. En utredning omkring disse tema er NBK i utgangspunktet positiv til, men med det utgangspunkt at kunstnerøkonomien skal bli bedre og at kunstnere sikres bedre med tanke på sosiale rettigheter og pensjonssparing.
- Om man ønsker å få en dypere forståelse av hva som kan ligge bak at kun et mindretall av kunstnere har en inntekt som samsvarer med arbeidsinnsats og faglig anerkjennelse, trenger en å se på mer enn det som kan leses ut av enkelte hovedtall i næringsoppgaven. Det bør gjennomføres en pengestrøms-undersøkelse som går bredere inn i økonomien rundt kunstfeltet tilsvarende den som er gjort for musikkfeltet, kalt "Musikk i tall".
- Det at utforskning, utprøving, nyskaping og eksperimentering tilhører kjernen av kunstnerisk aktivitet og kvalitet, gjør at kunstnere har en særdeles uforutsigbar, risikofylt og utrygg arbeidssituasjon. Det vil derfor være uheldig om fokus på betaling for verk og utstillinger tenkes å erstatte forhåndsfinansiering av unge og gode kunstnerskap gjennom stipender etc. Stipender og utstillingshonorar er to ulike ting som gjensidig utfyller hverandre, hvor stipend er støtteordning mens utstillingshonorar ikke er det, men er ren betaling for arbeid utført.
- Utredningen får i for liten grad fram hvor sentralt kunnskapsproduksjon og forskning er innen dagens billedkunst. Her burde på den ene siden dette innebære en nyansering av den store vekten som legges på publikum og inntjening som kvalitetskennetegn. På den andre siden burde det åpne for at Kunnskapsdepartementet og Forskningsrådet trekkes inn som bidragsytere til finansieringen av et aktivt og bredt norsk kunstfelt.
- Forslaget om å opprette en egen instans for forvaltning av kunst- og kunstnerpolitikken er for lite gjennomdrøftet, men det er bra at kunst- og kunstnerpolitikken får mer fokus og skilles fra kulturpolitikken hvor andre premisser ligger til grunn.

På vegne av Norske Billedkunstnere
Hilde Tørdal
Styreleder